

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-4-104-1>

УДК 37.01

Глушич В.В.

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ В УКРАЇНІ

Анотація. У дослідженні з'ясовано науковий зміст понять «медіаосвіта», «медіакомпетентність», «медіа-продукт», «медіаграмотність», «медіа-засіб». Визначено, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства важливе місце в професійній діяльності вчителя належить комунікативній культурі та креативному мисленню, які й визначають наявність у кожного фахівця певних особистісних якостей, умінь і навичок, які забезпечують досягнення цілей у міжособистісній взаємодії в колективі, дають змогу конструктивно спілкуватися, прагнути до вдосконалення педагогічної майстерності. Важливою є здатність педагога визначати структуру навчальної дисципліни та найефективніші сучасні методи викладання у відповідності до запропонованої логічної структури побудови заняття, демонструвати вміння оптимального вибору методів викладання, аналізувати ефективність навчального процесу у відповідності до застосовуваних методів навчання, розуміти специфіку застосування новітніх освітніх технологій.

Ключові слова: медіаосвіта, медіакомпетентність, медіа-продукт, медіа-засіб, медіаграмотність, інноваційні технології.

Hlushych Valentyna

Kharkiv State Academy of Design and Fine Arts

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF IMPLEMENTATION OF MEDIA TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATIONAL SPACE IN UKRAINE

Summary. The study clarifies the scientific meaning of the concepts of «media education», «media competence», «media product», «media literacy», «media tool». It is determined that at the present stage of development of Ukrainian society an important place in the professional activity of teachers belongs to communicative culture and creative thinking, which determine the presence of each specialist certain personal qualities, skills and abilities that ensure goals in interpersonal interaction in the team communicate, strive to improve pedagogical skills. The teacher's ability to determine the structure of the discipline and the most effective modern teaching methods in accordance with the proposed logical structure of the lesson, to demonstrate the ability to choose the best teaching methods, analyze the effectiveness of the teaching process in accordance with applied teaching methods, understand the specifics of new educational technologies. The organization of the educational space by means of innovative computer technologies requires the teacher to use innovative media. The general didactic methods of teaching are analyzed, the ones in which it is best to use one's own media products by the teacher are determined. The Internet, multimedia equipment opens wide opportunities to use the possible benefits of educational media applications in the work of teachers. Systematic and systematic use of media products in the process of learning and self-learning is a necessary condition for the formation of students' information competence, communication culture, readiness for self-improvement through the media. Today dictates the priority introduction of modern high-tech achievements in education and science. Creating a media product is impossible without the use of media (computer, phone, etc.). One of the key competencies of the New Ukrainian School is the development of media competence and media literacy in students, developing the ability to quickly work with a large amount of information published on the Internet, competently and logically analyze it, filter the primary from the secondary.

Keywords: media education, media competence, media product, media tool, media literacy, innovative technologies.

Постановка проблеми. У сучасному педагогічному дискурсі актуальним є питанням стосовно реформування системи навчання та виховання в закладах освіти відповідно до життя та розвитку суспільства в час сьогодення. Застосування на заняттях інноваційних технологій, інтернет-засобів, за допомогою яких стало можливим створення цікавих та інформативних медіа-продуктів сприятиме виведенню освітньої системи України на загальноєвропейський, конкурентоспроможний та економічно незалежний рівень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стрімкий розвиток електронних технологій, комп'ютерних систем спричинив помітні транс-

формації у сфері культури, науки, освіти, як позитивні, так і негативні, майже повну зміну ціннісних систем, сприйняття оточуючого світу, а в педагогічному просторі – це сприяло нагальній необхідності реорганізації традиційної системи методів навчання. Зазначене надзвичайно актуальне для підростаючого покоління – здобувачів освіти, молоді, яка вже постійно є частиною медіа поля. Для визначення наукових понять були використані словники з літературознавства та «Новий тлумачний словник української мови: у 3-х т. Укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпущо», Концепцію впровадження медіа-освіти в Україні, підручники з медіаосвіти. Теорети-

ко-методологічною основою статті є праці українських та закордонних теоретиків літератури, науки, дослідників О.Г. Бігуненка, О.В. Кальни, І.А. Колесніченка, Л.В. Ломакіної, Л.О. Лободенко, О.А. Моєсеївої, А.Н. Новікової та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В освітній практиці важливу роль відіграють сучасні медіа-застосунки, за допомогою яких викладач використовує на занятті власний медіа-продукт, тому першочерговим викликом для системи навчання є освіченість педагога в особливостях сучасних технічних пристроїв та уміння з ними працювати, основи медіаграмотності та медіакомпетентності.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є визначення наукового змісту понять «медіакомпетентність», «медіаграмотність», «медіа-продукт», «медіаосвіта», «медіа-засіб».

Виклад основного матеріалу. В умовах тотальної інформатизації та комп'ютеризації суспільства й освіти в останні роки серед джерел отримання та каналів передачі інформації, які обирає сучасна молодь, безумовними лідерами є мас-медіа, особливо електронні, такі як Інтернет, соціальні мережі, форуми, чати тощо. «Інтернет і сучасні технології не тільки заповнили дефіцит інформації, але й створили ситуацію її надлишковості і виступили серйозними конкурентами традиційних освітніх норм» [9, с. 5]. Основними негативними факторами використання інформації з мережі є загроза недостовірності джерела, неправдивості, маніпуляції, сумнівності певних ресурсів тощо. Зважаючи на це, ще в 1930-х роках, у Великій Британії були розроблені перші освітні ініціативи, спрямовані на захист споживачів від негативного впливу ЗМІ. Згодом світ заговорив про медіаосвіту, медіапродукти та медіапедагогів, як важливого чинника у формуванні особистості [3, с. 6].

Безперечно, у такій непростій ситуації є важливою педагогічна майстерність викладача, який має навчити, як у сучасному світі сприймати одержуване знання, так і переконати учнів у тому, що не кожна інформація, яку він звик отримувати з авторитетних для нього джерел, істинна. Учителю має бути не тільки грамотним фахівцем у царині профільного предмету, але й володіти ключовими компетентностями у сфері медіа, адже XXI століття ознаменувало собою представлення нових навичок людини, що пов'язані з життям в інформаційному суспільстві та сприяють оволодінню новітніми технологіями пошуку та обробки даних, розумінню доцільності їх застосування, здатності критичного ставлення до розповсюджуваних по каналах ЗМІ повідомлень, умінню уникати негативних впливів мас-медіа. Саме тому важливим завданням сучасної освіти постає підготовка медіакомпетентного та медіаграмотного вчителя, який буде готовий розвинути ці якості в учневі, а окрім того зможе створити цікавий та змістовний урок із застосування медіа-продуктів.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей [4, с. 7]. Міжнародний департамент стандартів:

поняття компетентність визначає як спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу. В законі України Про освіту компетентність розглядається як динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [4, с. 8].

Медіакомпетентність – це одна з провідних компетентностей сучасного тьютора, характеристика медіаграмотності вчителя. Медіакомпетентність науковець Г. Онкович трактує як уміння ефективно взаємодіяти з медіапростором, правильно розуміти, оцінювати інформацію, аналізувати, передавати її іншим, дотримуючись медіакультурних цінностей, уподобань і стандартів [8, с. 4]. Медіакомпетентність учителя Нової української школи включає в себе такі складові: загальнокористувацьку, загальнопедагогічну і предметну медіакомпетентності. Формування медіакомпетентності вчителя має базуватися відповідно до принципів: патріотизму та розуміння важливості усвідомлення національної самоідентифікації особистості в консолідації суспільства, поваги до національних традицій, врахуванні психологічних, соціальних, фізичних особливостей учнів, їх уподобань та захоплень, щоденному моніторингу педагогічних новин, змін у розвитку інформаційних технологій та вдосконаленні технічних засобів, верховенства морально-етичних цінностей людини, створенні власного медіа-продукту, креативному комбінуванні сучасного уроку, роботи на засадах цілісності, системності та логічної послідовності.

Важливою особливістю формування медіакомпетентності педагога є креативність – це здатності критично мислити, бути конкурентоздатними, вирішувати ефективно професійні завдання, що передбачає застосування нових підходів до навчання, які сприятимуть розвитку особистості. У цьому контексті Н.В. Бондаренко зазначає, що креативність – якість, найбільш поціновувана у XXI столітті, – є потенційним рушієм побудови гармонійного висококонкурентного суспільства, здатного протистояти будь-яким викликам [1, с. 102]. До трактування поняття «креативність» спостерігаються різні підходи, зокрема: по-різному визначають її місце в структурі особистості, рівень усвідомлення проявів креативності тощо. Переважно креативність розглядають як певний прояв творчості, здатність виходити за межі заданої роботи, можливість створення власного продукту. У зв'язку з останніми освітніми тенденціями та вдосконаленням таких важливих якостей, як розв'язування нетипових професійних ситуацій, уміння бути «гнучким» та критично оцінювати ситуацію, набуває актуальності дослідження креативного підходу у навчанні, зокрема у медіакомпетентності вчителя як здатності відмовлятися від стереотипних способів мислення.

Під поняттям медіаграмотність мається на увазі інтегрована характеристика особистості вчителя, підґрунтям якої є мотиви, знання, уміння, цінності і здатності, спроможні організовувати медіаосвіту учнів [10, с. 63]. Також це процес розвитку особистості за допомогою і на матеріалі

медіа з метою формування культури спілкування з медіа, розвитку творчих здібностей, умінь повноцінного сприйняття, інтерпретації, аналізу та оцінки медіатекстів, навчання різних форм самовираження за допомогою медіатехніки. Серед критеріїв медіаграмотності сучасного вчителя, які сприяють забезпеченню ефективності освітнього процесу із застосуванням засобів ІКТ, слід виокремити: знання закономірностей освітнього процесу в умовах інформатизації освіти, вміння використовувати цифрові ресурси, оцінювати технічні та програмні засоби; уміння використовувати різні стандартні додатки, підготовлювати найпростіші графічні ілюстрації, розробляти педагогічні додатки, застосовуючи інструментальні програмні засоби, організовувати різні види навчальної діяльності на уроках, де використовується обробка, зберігання, передача навчальної інформації та інше.

У навчальному середовищі важливою залишається й медіаосвіта. Постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 20 травня 2010 року була схвалена «Концепція впровадження медіаосвіти в Україні». Від цієї дати почав відлік швидкого запровадження медіаосвіти в середній школі. За цією концепцією медіаосвіта визначається як «частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіа-культури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа» [2, с. 67]. Концепція визначила пріоритетні напрями розвитку та форми медіаосвіти, основні етапи та умови реалізації Концепції.

Українською медіадослідницею Г. Онкович розроблено соціально-педагогічну класифікацію засобів медіаосвіти, які поділяються: за типом основного засобу медіа (преса, радіо, кіно, телебачення, відео, комп'ютерні мережі тощо), за каналом сприйняття (аудіо, відео, аудіовізуальні, знакові – текстові, графічні), за місцем використання (індивідуальне, групове, масове, домашнє, робоче, транспортне тощо), за змістом інформації, напрямку соціалізації (ідеологічне, політичне, морально-виховне, пізнавально-навчальне, естетичне, екологічне, економічне), за функціями та цілями використання (одержання інформації, освіта, спілкування, розв'язання проблем, розвага, соціальне управління), за результатом впливу на особистість (розвиток світогляду, самопізнання, самовиховання, самонавчання, само-

ствердження, самовизначення, регуляція стану, соціалізація) [7, с. 11].

Як зазначено в Концепції Нової української школи випускник повинен володіти десятима головними компетентностями, серед яких важливою, на мою думку, інформаційно-цифрова компетентність, як запорука успішного становлення сучасної особистості, патріота і новатора [5, с. 10]. Зважаючи на те, що учень повинен бути обізнаним у галузі медіа, вміння створювати власні медіа-продукти на основі певної технічної та професійної бази, варто говорити про вчителів як спеціалістів у цій галузі. Термін «медіа-продукт» з'явився зовсім нещодавно. З'ясування терміна «медіа-продукт» потребує аналіз понять «медіа» та «продукт». Продукт за Великим тлумачним словником української мови – це результат людської діяльності; наслідок чогось [2, с. 765]. Складовими терміна «медіакомпетентність», «медіаграмотність», «медіаосвіта», «медіа-продукт» є «медіа». Термін «медіа» походить від латинського «media» (засіб) і нині вживається як аналог терміна «ЗМІ» – засоби масової комунікації й інформації. У словнику термінів з медіаосвіти знаходимо – «медіа (від лат. Media – засоби) – засоби (масової) комунікації – технічні засоби створення записів, копіювання, тиражування, зберігання, поширення, сприймання інформації та обміну нею між суб'єктом (автором медіатексту) і об'єктом (масовою аудиторією) [6, с. 16]. Загалом, медіа виступає посередником між суб'єктом (кому належить медіа-продукт) та об'єктом (для кого надається інформація). Медіа-продукт – це засіб, який уможливує ефективну діяльність педагога, це інструмент, який допомагає в навчальній діяльності. Створення медіа-продукту неможливо без використання медіа-засобів (комп'ютера, телефону тощо). Маючи основні знання роботи з технічними засобами вчителі можуть створювати власні цікаві та брендові медіа-продукти: віртуальні екскурсії, створення відео, перевірити знання за допомогою контролюючих програм, тестів та інше.

Висновки і пропозиції. Отже, будучи медіакомпетентним фахівцем педагогічного фаху, учитель допоможе учням зрозуміти навколишній світ з найголовнішої сторони сьогодення, а саме, вимогами, які висуває нам інформаційний простір, а створення та застосування власного медіа-продукту в педагогічній діяльності вплине на вдосконалення інформаційно-цифрової компетентності учнів.

Список літератури:

1. Бондаренко Н.В. Мейнстрім освітнього прогресу в Україні – компетентність ↔ креативність. «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions»: Papers of the 9th International Scientific Conference. September 6. 2019. Stuttgart, Germany, September 06.2019. Stuttgart, Germany.
2. Великий тлумачний словник української мови / упорядник Т.В. Ковальова. Харків : Фоліо, 2005. 765 с.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні: Президія Національної академії педагогічних наук України 21 квітня 2016 р. URL: www.mediaosvita.com.ua/material/konceptcia
4. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / Схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 27 квітня 2016 року.
5. Концепція Нової української школи. Міністерство освіти і науки України. Ухвалений рішенням колегії МОН 27.10.2016 року. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упоряд.: В.Ф. Іванов, О.В. Волошенко, за ред. В.В. Різуна. 2-е вид., стер. Київ : Центр Вільної Преси, 2012. 352 с.
7. Онкович Г.В. Медіаосвіта (Загальний курс). Програма навчального курсу для студентів вищих навчальних закладів. URL: <https://edu.of.ru/attach/17/82979.doc>
8. Онкович Г. Вища освіта України. *Теоретичний та науково-методичний часопис*. 2014. № 2(53). С. 80–87.

9. Самохвал В. Как развивать медиаграмотность студента и преподавателя университета: стратегии и техники. *Сборник статей*. Вып. 10. Минск, 2017. 199 с.
10. Словарь терминов по медиаобразованию, медиапедагогике, медиаграмотности, медиакомпетентности / под ред. А.В. Федорова. Таганрог : Изд-во Таганрог. гос. пед. ин-та, 2010. 63 с.

References:

1. Bondarenko N.V. (2019) Mejnstrim osvitnogo progresu v Ukrayini – kompetentnist ↔ kreatyvnist. «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions»: Papers of the 9th International Scientific Conference. September 6. Stuttgart, Germany.
2. Kovalova T.V. (2005) Velykyj tlumachnyj slovnyk ukrayinskoyi movy. Kharkiv: Folio, 765 s.
3. Konceptiya vprovadzheniya mediaosvity v Ukrayini: Prezydiya Nacionalnoyi akademiyi pedagogichnyx nauk Ukrayiny 21 kvitnya 2016 r. Retrieved from: www.mediaosvita.com.ua/material/konceptcia
4. Konceptiya vprovadzheniya mediaosvity v Ukrayini (nova redakciya) / Sxvaleno postanovoyu Prezydiy Nacionalnoyi akademiyi pedagogichnyx nauk Ukrayiny 27 kvitnya 2016 roku.
5. Konceptiya Novoyi ukrayinskoyi shkoly. Ministerstvo osvity i nauky Ukrayiny. Uxvalenyj rishennyam kolegiyi MON 27.10.2016 roku. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
6. Mediaosvita ta mediagramotnist: pidruchnyk (2012) / red.-uporyad.: V.F. Ivanov, O.V. Voloshenyuk, za red. V.V. Rizuna. 2-e vyd., ster. Kyiv: Centr Vilnoyi Presy, 352 s.
7. Onkovych G.V. Mediaosvita (Zagalnyj kurs). Programa navchalnogo kursu dlya studentiv vyshhyx navchalnyx zakladiv. Retrieved from: <https://edu.of.ru/attach/17/82979.doc>
8. Onkovych G. (2014) Vyshha osvita Ukrayiny. *Teoretychnyj ta naukovo-metodychnyj chasopys*, no. 2(53), s. 80–87.
9. Samoxval V. (2017) Kak razvyvat medyagramotnost studenta y prepodavatelya unyversyteta: strategyy y texnyky. *Sbornyk statej*, no. 10, 199 s.
10. Slovar terminov po medyaobrazovanyyu, medyapedagogyke, medyagramotnosti, medyakompetentnosti (2010) / pod red. A.V. Fedorova. Таганрог: Yzd-vo Таганрог. гос. пед. yn-та, 63 с.